

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział I	
Ogólna i szczegółowa wiedza o wychowaniu i jej profil pedagogiczny	25
1.1. Specyfika pedagogicznej problematyki w tworzeniu wiedzy o wychowaniu ...	27
1.1.1. Specyfika pedagogiki i podstawowe kategorie określające ją jako dyscyplinę wiedzy	28
1.1.1.1. Geneza nazwy „pedagogika” i jej znaczenia	28
1.1.1.2. Kontrowersje wokół kategorii paideia, pedagogika i pedagogia	29
1.1.2. Specyfika pedagogiki w relacji między ujęciem ogólnym (pedagogiką ogólną) i szczegółowymi dyscyplinami pedagogiki	35
1.2. Specyfika działalności i refleksji o wychowaniu i kształceniu	42
1.2.1. Fenomenologiczne podejście i jego rola w ujęciu specyfiki pedagogiki ...	43
1.2.1.1. Konteksty pierwszych poszukiwań pedagogicznej specyfiki	44
1.2.1.2. W poszukiwaniu specyfiki i istoty działalności wychowawczej ...	45
1.2.2. Ujęcia nieadekwatne pedagogicznego profilu działalności wychowawczej i myślenia pedagogicznego	50
1.3. „Świadomość kategorialna” i jej znaczenie w ustalaniu profilu działalności pedagogicznej	53
1.3.1. Filozoficzna i humanistyczna koncepcja wychowania – <i>pedagogika podmiotu</i>	53
1.3.2. Egzystencjalna koncepcja wychowania (spotkania i dialogu) – <i>pedagogika istnienia i egzystencji</i>	58
1.3.3. Społeczna i kulturowa koncepcja wychowania, pracy socjalnej i pielęgniarstwa – <i>pedagogika przedmiotu</i>	62
1.4. Profil pedagogiczny a integralność wychowania i pedagogiki	72
Rozdział II	
Od paidei i zdrowia do dobrostanu w wychowaniu i w naukach o wychowaniu	83
2.1. Związki pedagogiki i paidei z problematyką zdrowia	84
2.1.1. Ideał zdrowia według Hipokratesa w kontekście starożytnej paidei	84

2.1.2. Zdrowie publiczne w czasach nowożytnych a pedagogika	87
2.2. Zdrowie i wychowanie zdrowotne w czasach współczesnych	95
2.2.1. Nowe uwarunkowania promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej oraz związane z nią nowe role zawodowe	96
2.2.2. Wychowawcza działalność pielęgniarki a kształtowania się jej roli zawodowej	101
2.2.3. Modele zdrowia oraz ich implikacje dla wychowania i działalności pielęgniarskiej	105
2.2.4. Wychowawcza działalność służby zdrowia podstawą pedagogiki pielęgniarstwa	109
2.3. Podstawowe modele realizacji wychowania oraz pedagogiki pielęgniarstwa w kontekście teorii zdrowia i wychowania człowieka	115
2.3.1. Wychowanie podmiotowe jako wrażliwość na człowieka	116
2.3.2. Wychowanie do odpowiedniego przyjęcia przedmiotu, otoczenia i obiektywnego świata przedmiotów	119
2.3.3. Wychowanie ukierunkowane na istnienie i egzystencję	121
2.4. Współczesne uwarunkowania odkrywania znaczenia i sensu wychowania ...	129
2.4.1. Potrzeba uwzględnienia specyfiki i złożoności działalności wychowawczej	129
2.4.2. Współczesne przemiany działalności wychowawczej i ich znaczenie pedagogiczne	138
 Rozdział III	
Nauki o wychowaniu a epistemologia pedagogiczna	143
3.1. System wiedzy o wychowaniu i system wiedzy medycznej w służbie wychowania i kształcenia człowieka	144
3.1.1. Nauki o wychowaniu jako „teorie” działalności wychowawczej i systemu wiedzy o wychowaniu człowieka	145
3.1.2. Okoliczności rozwoju i umiejscowienie systemów wiedzy o wychowaniu i promocji zdrowia	149
3.1.2.1. Od zainteresowania się dzieckiem do wychowania na miarę dziecka	149
3.1.2.2. Od medycyny do psychologii dziecka, psychopedagogiki i psychologii pedagogicznej	151
3.1.2.3. Przekształcanie się dyskursu medycznego w dyskurs pedagogiczny	152
3.1.3. Wiedza pedagogiczna w pielęgniarstwie i w edukacji zdrowotnej	154
3.2. Pedagogika jako dyscyplina/dyscypliny pogranicza między naukami przyrodniczymi i humanistycznymi	165
3.2.1. Nauki o wychowaniu w kontekście podstawowych typologii ludzkiej wiedzy	165
3.2.2. Potrzeba integracji wiedzy i współpracy interdyscyplinarnej	176
3.2.3. Ku nowym perspektywom rozwoju systemu wiedzy o wychowaniu – od teorii integralnych do otwartego i dynamicznego systemu wiedzy o wychowaniu	178

3.3. Typologie nauk o wychowaniu tworzących system wiedzy pedagogicznej ...	184
3.3.1. Pedagogika ogólna a szczegółowe dyscypliny i nauki pedagogiczne ...	184
3.3.1.1. Pozycja pedagogiki ogólnej wśród nauk o wychowaniu w świetle wybranych typologii dyscyplin tworzących pedagogikę	185
3.3.1.2. Potrzeba dyscypliny ogólnej w kontekście specjalizacji i rozproszenia wiedzy o wychowaniu	188
3.3.1.3. Pedagogika ogólna jako antydoktryna w systemie wiedzy o wychowaniu	190
3.3.2. Pedagogika ogólna a nauki wychowania	195
3.3.3. Pedagogika a dydaktyka oraz dyscypliny o kształceniu, formacji i edukacji zdrowotnej	197
 Rozdział IV	
Metodologiczna specyfika badań nauk o wychowaniu	201
4.1. Przedmiot i zakres badań nauk o wychowaniu	202
4.1.1. Specyfika badań rzeczywistości wychowania	203
4.1.2. Treści i źródła badań nauk o wychowaniu	210
4.1.3. Modele i postulaty podejść badawczych w naukach o wychowaniu	223
4.2. Zasady, typy i metody badań w tworzeniu dyskursu pedagogicznego ...	227
4.2.1. Podstawowe typologie i „mapy podejść badawczych” w badaniach działalności wychowawczej	228
4.2.2. Klasyczne i współczesne metody, narzędzia i kryteria badań pedagogicznych	234
4.2.3. Funkcje badań pedagogicznych	246
4.3. Wspólne cechy w podejściach badawczych i możliwości utrzymania relacji wśród nauk o wychowaniu	249
4.3.1. Wiedza o wychowaniu tworzona w ramach wielodyscyplinarnej współpracy nauk o wychowaniu	250
4.3.2. Interdyscyplinarność w badaniach nauk o wychowaniu i w tworzeniu teorii pedagogicznych	252
4.3.3. Transdyscyplinarność jako kierunek poszukiwania jedności w tworzeniu systemu wiedzy o wychowaniu	255
4.3.4. Humanistyczna orientacja w naukach o wychowaniu jako podstawa ich jedności i wyznacznik pedagogicznego profilu	257
 Rozdział V	
Ku systemowym i otwartym ujęciom działalności wychowawczej w naukach o wychowaniu	261
5.1. Ontologiczne podstawy działalności wychowawczej w ujęciu pedagogiki ogólnej	262
5.1.1. <i>Formacja</i> jako własna aktywność wychowawcza (w kierunku samowychowania)	263
5.1.1.1. Geneza i zarys historii kształtowania się rozumienia <i>formacji</i>	263

5.1.1.2.	Pedagogiczne implikacje przyjęcia kategorii <i>formacja</i>	267
5.1.1.3.	Treściowa interpretacja kategorii <i>formacja</i> w kontekście <i>tożsamości</i>	268
5.1.2.	Wychowanie jako działalność na rzecz formacji	271
5.1.2.1.	Od filologicznego do znaczeniowego rozumienia wychowania	272
5.1.2.2.	W poszukiwaniu istoty wychowania – jego struktury i cech	274
5.1.2.3.	Współczesne modele relacji między wychowaniem a formacją	276
5.1.3.	Kształcenie, nauczanie i uczenie się jako kategorie istotnie związane z działalnością wychowawczą	277
5.1.3.1.	Wolność jako podstawowy warunek kształcenia, nauczania i uczenia się	278
5.1.3.2.	Struktura procesu kształcenia, nauczania i uczenia się	279
5.1.3.3.	Kształcenie (i wykształcenie) a wychowanie i formacja	281
5.2.	Działalność wychowawcza w polu widzenia nauk o wychowaniu	286
5.2.1.	<i>Działalność wychowawcza</i> i jej ujęcia w kontekście współczesnej polityki edukacyjnej w Europie – jej zakres, zadania i strategia	287
5.2.1.1.	Zakresy znaczeniowe przypisywane działalności wychowawczej	287
5.2.1.2.	Ujęcia wychowania w świetle zadań i strategii edukacyjnych w Europie	291
5.2.2.	Wychowanie w ujęciu nauk o wychowaniu	295
5.2.2.1.	Treści i aspekty różnicujące podstawowe ujęcia wychowania w naukach o wychowaniu	295
5.2.2.2.	Cechy wspólne i specyficzne wychowania i innych rodzajów oddziaływań badanych przez nauki o wychowaniu	300
5.2.2.3.	Potrzeba realizmu i otwarcia na człowieka i człowieczeństwo	306
5.2.2.4.	Profil pedagogiczny a specyfika ujęcia wychowania w działalności pielęgniarskiej	309
5.3.	Ku systemowej, integralnej i otwartej koncepcji działalności wychowawczej	313
5.3.1.	Krytyczna analiza przejawów ideologizacji, stereotypowości i jednostronności podejść do działalności wychowawczej	314
5.3.2.	Propozycje ujęć edukacji w obliczu złożoności życia społecznego	317
5.3.3.	Potrzeba integralnej, systemowej i otwartej działalności wychowawczej	319
Rozdział VI		
Pedagogiczny profil wybranych teorii rozwoju i wpływanie na zachowania człowieka		
325		
6.1.	Teorie psychologiczne a wychowanie i nauki o wychowaniu	327
6.1.1.	Psychoanaliza w wychowaniu i w pielęgniarstwie	327
6.1.1.1.	Perspektywa adaptacyjna	329

6.1.1.2. Perspektywa dynamiczna	330
6.1.1.3. Perspektywa ekonomiczna	330
6.1.1.4. Perspektywa strukturalna	331
6.1.1.5. Perspektywa rozwojowa	332
6.1.1.6. Perspektywa pedagogiczna w teorii psychoanalitycznej i jej implikacje dla pielęgniarstwa	335
6.1.2. Psychologia indywidualna Alfreda Adlera w wychowaniu i w opiece pielęgniarskiej	340
6.1.2.1. Poczucie małowartościowości jako punkt wyjścia psychologii indywidualnej	341
6.1.2.2. Zmysł społeczny jako podstawa i kryterium zdrowego rozwoju	342
6.1.2.3. Mechanizmy obronne i możliwości błędu w rozwoju	343
6.1.2.4. Implikacje teorii psychologii indywidualnej dla wychowania i pielęgniarstwa	344
6.1.3. Psychologia rozwojowa J. Piageta w wychowawczej pracy pielęgniarek	346
6.2. Teorie warunkowania i zmiany postawy – implikacje dla wychowania i pielęgniarstwa	351
6.2.1. Teoria warunkowania klasycznego Iwana Pawłowa	352
6.2.2. Teoria warunkowania instrumentalnego	355
6.2.2.1. Uczenie się metodą prób i błędów (Edward L. Thorndike)	355
6.2.2.2. Uczenie się przez wzmocnienia (Burrhus F. Skinner)	356
6.2.2.3. Znaczenie teorii uczenia się przez wzmocnianie w pielęgniarstwie i w wychowaniu	361
6.3. Teoria modelowania i jej implikacje dla wychowawczej działalności pielęgniarek	367
6.3.1. Teorie społecznego uczenia się – teorie modelowania	367
6.3.2. Fazy uczenia się z modeli	368
6.3.3. Rola wzmocnień w uczeniu się z modelu	370
6.3.4. Efekty uczenia się z modeli	372
6.3.5. Znaczenie teorii uczenia się z modeli dla pielęgniarstwa i wychowania	373
6.4. Poglądowe uczenie się – teoria Gestalt w działalności wychowawczej	376
6.4.1. Fazy poglądowego uczenia się	377
6.4.2. Implikacje poglądowego uczenia się dla formacji, wychowania i kształcenia	378
6.5. Teorie systemowe, otwarte i dynamiczne w wychowaniu i naukach o wychowaniu	381
Rozdział VII	
Antropologiczna aksjologia i teleologia w naukach o wychowaniu	393
7.1. Problematyka wartości w wychowaniu i w naukach o wychowaniu	394
7.1.1. Podstawowe kategorie związane z problematyką wartości w wychowaniu i w pedagogice	395

7.1.2.	Od wartości i norm społecznych do celów wychowania	405
7.1.3.	Koncepcja człowieka i wartości jako źródła celów wychowania	412
7.2.	Człowiek podmiotem wartościowania oraz podstawową zasadą aksjologii i teleologii wychowania	416
7.2.1.	Hierarchia wartości jako odzwierciedlenie wolności i podmiotowości człowieka w ich tworzeniu	417
7.2.2.	Wartościowanie jako wyraz bogactwa wartości i zróżnicowania w ich doświadczaniu	420
7.2.3.	Antropologiczna aksjologia i jej osadzenie w duchowości człowieka	423
7.3.	Potrzeba kompleksowości i integralności w realizowaniu zadania wychowania do wartości	434
7.3.1.	Podstawowe przemiany współczesności oraz potrzeba <i>nowego humanizmu</i> i nowych wartości	434
7.3.2.	Wychowanie do zmiany i kreatywności	438
7.3.3.	Podstawowe etapy przekazu wartości w procesie wychowania – jego fazy i uwarunkowania	441
7.3.4.	Zadaniowe ujęcie celów wychowania i wartości na przykładzie jakości życia i dobrostanu w wychowawczej działalności pielęgniarek	445
Rozdział VIII		
	Metodyka wychowania w systemie nauk o wychowaniu	453
8.1.	Metody i metodyka wychowania	454
8.1.1.	Pojęcie <i>metody</i> . Metodyka wychowania jako nauka o wychowaniu	455
8.1.2.	Profil pedagogiczny metod i metodyki wychowania	464
8.1.3.	Grupy metod wychowania – typologia	467
8.1.4.	Zasady klasyfikowania metod wychowania	471
8.2.	Metody zadaniowe	475
8.2.1.	Metody zadaniowe w wychowaniu w rodzinie i w szkole	477
8.2.2.	Metody zadaniowe wychowania w pielęgniarstwie	479
8.2.3.	Skuteczne powierzanie zadań	484
8.3.	Ku integralnemu systemowi oddziaływań wychowawczych	487
8.3.1.	Wpływ zmian społeczno-kulturowych na realizowanie działalności wychowawczej	488
8.3.2.	Złożoność współczesnej rzeczywistości wychowania i potrzeba adekwatnej odpowiedzi na nią	489
8.3.2.1.	Technologie i strategie działalności wychowawczej	490
8.3.2.2.	Ku zrozumieniu i interpretacji współczesnej rzeczywistości wychowania	495
8.3.3.	Od podmiotów systemu wychowawczego ku systemowi ich wzajemnych powiązań i relacji w dziele wychowania	498

Rozdział IX

Pedagogiczny profil systemowego kształcenia w zakresie nauk o wychowaniu ..	513
9.1. Kształtowanie się zawodowych profili w środowiskach pedagogicznych ...	514
9.1.1. Pedagogiczny profil zawodów reprezentujących poszczególne nauki o wychowaniu	514
9.1.2. Wpisywanie się jednostki w system społeczny przez wychowanie do pełnienia ról społecznych	521
9.1.3. Oczekiwania własne i społeczne wobec pedagogicznych ról zawodowych (na przykładzie pielęgniarstwa)	524
9.1.4. Kształcenie zawodowe o profilu pedagogicznym w świetle procesów ogólnej i zawodowej socjalizacji	525
9.2. Programy akademickiego kształcenia pedagogów w wybranych obszarach działalności zawodowej i edukacyjnej	531
9.2.1. Współczesne modele kształcenia pedagogicznego	531
9.2.2. Kształcenie pedagogiczne i jego efekty	536
9.3. Kształcenie w zakresie podstawowych kompetencji pedagogicznych	541
9.3.1. Kształcenie w zakresie kompetencji dialogowych i spotkaniowych ...	542
9.3.1.1. Natura i istota dialogu w wychowaniu	543
9.3.1.2. Cechy, formy i modele oraz elementy struktury dialogu	546
9.3.1.3. Uwarunkowania dialogu w wychowaniu	549
9.3.1.4. Dialog wychowawczy i jego realizacja w kształceniu pedagogów	552
9.3.2. Kształcenie pedagogów w kontekście wielokulturowości	554
9.3.2.1. Od podejścia przedmiotowego do wrażliwości na podmiot kultury – człowieka (na kanwie przejścia od wielokulturowości do międzykulturowości)	555
9.3.2.2. Próba zdefiniowania międzykulturowości (interkulturowości) ...	557
9.3.2.3. Zawody pedagogiczne w obliczu wielo- i między- kulturowości	559
9.3.3. Inspiracja Kościoła i nauczania papieży w zakresie międzykulturowości	566
9.3.4. Wychowanie do międzykulturowości w obliczu pedagogicznej odpowiedzialności	572
Podsumowanie	577
Pedagogical Profile on Educational Sciences. Summary	587
Literatura	593
Wykaz rysunków, schematów i tabel	635
Wykaz rysunków	635
Wykaz schematów	635
Wykaz tabel	636
Table of contents	637

